

Als inzet niet gezien wordt

Door inzet breng je voor jezelf in beeld dat je er toe doet. Je hebt de ander nodig om een aangenaam leven te leiden. Want als de ander je niet ziet, dan besta je in feite niet. Dat je inzet gezien wordt, is dus een kwestie van leven en dood.

Op school en in het gezin is veel winst te behalen als we meer moeite doen de inzet van pubers – die er altijd is – meer aandacht te geven. En omgekeerd, dat we proberen het gebrek aan inzet – dat er ook altijd is – niet steeds op de voorgrond te plaatsen.

René Girard, Frans filosoof, omschreef de mens als meest mimetisch wezen van alle soorten. We bootsen voortdurend na (mimen), in een zoektocht naar verbondenheid. De nabootsing van anderen is in de eerste maanden van de opvoeding al een belangrijke leidraad. Hoe gek zijn de bekken die we trekken om een glimlach van het kind te mogen ontvangen? De glimlach van een kind doet je beseffen dat je leeft... Mensen zijn de hele dag bezig om door inzet in beeld te komen bij betekenisvolle anderen. We doen de afwas, zetten de wekker, leveren goed werk, leren voor school, helpen onze broers en zussen, harken de tuin, zetten de radio zachter als de ramen openstaan, doen de deur open als de postbode aanbelt, parkeren onze wagen niet op het fietspad... Waarom? Omdat we dolgraag willen geven. Geven maakt immers dolgelukkig, ook omdat dat doen geven doet geven.

De theorie van Iván Böszörményi-Nagy, Hongaars psychiater, leert ons echter dat geven zonder ontvangen – als doet geven dus uitblijft - zorgt voor een disbalans op de weegschaal van geven en ontvangen. Dat geldt voor horizontale relaties – vriendschappen gaan stuk als geven niet gezien wordt, maar vooral ook voor verticale relaties. De disbalans in verticale relaties zorgt voor veel grotere problemen, omdat deze relaties niet verbroken kunnen worden als het geven niet meer gezien wordt. Je ouders blijven altijd je ouders en de oplossing ligt niet in een mailtje met de tekst: 'Beste Hans, omdat je opnieuw mijn verjaardag vergeet, zeg ik onze vriendschap op. Theol!'. Als in verticale relaties het geven niet gezien wordt, en de kans ontnomen wordt om je bestaan te bevestigen, ontstaat destructief gedrag. Het geven wordt vervangen door beschadigend gedrag in de breedste zin van het woord. Om de simpele reden dat je dan in ieder geval weer gezien wordt. En dus bestaat...

Parentificatie

Een heel bijzondere vorm van inzet in verticale relaties noemt Nagy in zijn contextuele visie parentificatie. Kinderen zetten in dat geval hun eigen ontwikkelingstaken (tijdelijk) opzij, om te kunnen geven aan hun ouders die – vaak onbewust – een zorgvraag neerleggen. Het kind gedraagt zich dan ouder dan het werkelijk is en verleent zo hulp aan zijn ouder(s). Bijvoorbeeld door zijn moeder financi-

eel advies te geven na een scheiding. Ook zie je dat het kind inzet pleegt door juist klein te blijven. Ze blijven op de middelbare school bijvoorbeeld ver weg van puberaal gedrag en blijven het lieve kind van 12. Soms leidt deze inzet zelfs tot letterlijk klein blijven en zie je dat kinderen in een examenklas nog steeds het lieve brugwuppie van weleer lijken. Deze kinderen blijven ondanks hun leeftijd beschikbaar voor hun ouder(s), bijvoorbeeld door een vervolgstudie dicht bij huis te zoeken terwijl de interesse uitgaat naar een studie in de grote stad. Deze heftige vorm van inzet richting ouders wordt zelden gezien en door onbewuste communicatieve processen leidt deze vorm van inzetnegatie vaak tot grote problemen en wordt er zelfs schuld opgewekt binnen het gezin. Soms kan parentificatie wel leiden tot constructief handelen. Kinderen zijn dan in staat om de zorg voor een ernstig zieke moeder op zich te nemen, maar zoeken naar wegen om ondanks die extra, vaak loodzware, taak ook te blijven zorgen voor zichzelf. Ze tonen inzet voor het gezin, maar blijven zich ook inzetten voor zichzelf om op die manier niet rechtstreekse inzet te tonen voor de familie. Zeker als inzet gezien en gewaardeerd wordt, hoeft parentificatie geen destructieve gevolgen te hebben.

Parentificatie hoeft niet destructief te zijn

Waarom wordt inzet niet gezien?

Er zijn verschillende redenen waarom inzet erkenning in veel gevallen plaatsmaakt voor inzetnegatie. Dat heeft onder andere te maken met vanzelfsprekendheid van inzet. Natuurlijk ga je 's ochtends naar school, logisch dat je aanklopt als je bij de directeur moet komen en uiteraard neem je een tas met spullen mee die op school van pas kunnen komen. De andere kant wordt echter vaker gezien dan de logische kant. De leerling komt drie minuten te laat, opent de deur direct na aankloppen zonder toestemming of vergeet al voor de derde keer het werkboek voor Engels. Een andere reden waarom inzet niet gezien wordt heeft te maken met de context waarin inzet gepleegd wordt. Leerlingen die thuis dag en nacht bezig zijn met de ruzies van ouders, en zich inzetten om de ruzies te sussen, hebben nu eenmaal minder inzetenergie in de context school. Je kunt je inzet maar een keer uitgeven. Op is op. Ook lastig wordt het als inzet als inzet bedoeld is, maar door verwarring als kritiek wordt opgevat. Een leerling die een werkstuk niet volledig inlevert om aan de deadline te voldoen, kan de deadline als belangrijker inzetfactor ingeschat hebben dan de volledigheid van het werkstuk. De docent kan daar, logisch, heel anders over denken. Anders denken is natuurlijk een gegeven van autonomie, maar let wel op dat je door je eigen autonomie te bewaken, de autonomie van de ander ter discussie stelt. Die autonomie slaat ook door in de drang om je gelijk te halen. Denk aan de leerling die volgens de leraar Nederlands 'voor niks deugt' en jaren later

trots het manuscript van zijn eerste boek stuurt aan deze kritische docent. De inzet om te laten zien dat het toch nog goed gekomen is, kan zomaar beantwoord worden met het terugsturen van het manuscript met in rood de kritische wijzigingen op het boek. Zie je wel dat ik gelijk had?

Hoe maak je gebruik van inzeterkenning?

Er zijn meerdere communicatieve technieken die je kunnen helpen bij het erkennen van de altijd aanwezige inzet van de ander. De makkelijkste manier is natuurlijk door het gewoon te vragen in een gesprek met de leerling. Als een leerling negatieve gedragsverandering laat zien, spreek hem dan niet alleen aan met een – uiteraard terechte – corrigerende maatregel, maar geef ook ruimte aan de leerling om over het ontbreken van inzet te praten. Want vanuit de theorie van inzet als levensbehoefte, kun je het ontbreken van inzet vaak ook weer plaatsen als vorm van inzet in een andere context. Niets doen voor de een, is soms (over)geven aan een ander. Een andere methode van inzeterkenning is aandacht besteden aan de bedoeling en het effect van de verzonden boodschappen van leerlingen. Onderzoek naar bedoeling en effect bij communicatie is eigenlijk veel vaker nodig. Onze taal biedt zoveel mogelijkheden om vanuit misverstand tot inzetnegatie te komen, dat we maar beter controleren of onze bedoeling wel overkomt. Het volgende voorbeeld maakt duidelijk hoe makkelijk er een verwarring kan komen, zelfs als het talige van de boodschap, perfect verzorgd is.

Een mentor spreekt de voicemail van een ouder in met de boodschap dat het sinds de laatste ouderavond veel beter gaat. De vader hoort het bericht en is in de veronderstelling dat de leraar later terugbelt om uit te leggen wat er dan zo goed gaat. Intussen wacht de mentor op een telefoontje van de ouder. Hij verbijst zich na drie dagen in een steeds diepere irritatie. 'Doe ik zoveel moeite om ouders op de hoogte te houden van de ontwikkelingen en dan hebben ze zelf niet eens de moeite genomen om mij even terug te bellen!' De vader wacht intussen af: 'Het zal wel niet zo schokkend beter gaan, anders had ik wel meer te horen gekregen.' Het kind zit intussen klem tussen de bedoelingen en effecten van twee volwassenen die allebei hun best doen om te communiceren.

Waar of heb ik gelijk?

Goed communiceren is dus meer dan alleen duidelijke, structurele en grammaticaal correcte zinnen te maken. Het is vooral ook controleren of de boodschap ontvangen is en hoe deze ontvangen is. Je moet daarbij ook bereid zijn om jouw waarheid niet als heilig te ervaren. De oud-leerling die zo lastig was, ondernam een ultieme poging om het goed te doen door zijn eerste boek aan zijn oud-leraar te sturen. De bedoeling was goed. Gelukkig heeft de leerling zijn plek gevonden en hoe raar het ook klinkt, hij wil zijn dankbaarheid tonen door zijn 'tegenstander' van toen gerust te stellen. In plaats daarvan krijgt hij vanuit de visie van die leraar een nieuwe inzetnegatie voor de kiezen. Leuk geprobeerd, jammer van de fouten.

Tot slot is inzet makkelijker te erkennen als je je realiseert dat veel mensen het moeilijk vinden om hun ware ik te tonen, bijvoorbeeld uit schaamte. Ook schaamte is weer een vorm van inzet overigens. Mensen houden onbewust rekening met de omgeving die in feite geen directe rol speelt in een situatie. Wat zal men er wel niet van zeggen als ze merken dat ik niet uitga, omdat mijn ouders willen dat ik de zaak overneem. We zijn helaas te vaak blind voor de inzet van onze leerlingen, ouders, vrienden en collega's. Iedereen die beseft dat het zien van inzet de relatie sterker maakt, zal na het lezen van dit artikel zeker beter leren kijken. Of zoals Kees Schippers het in een gedicht schreef: 'Bij Loosdrecht: als dit Ierland was zou ik beter kijken.' Welkom in Ierland!

(Met dank aan Flor Peeters)

Ivo Mijland is trainer/coach voor Consult Content (www.consult-content.nl). In juni verscheen zijn boek 'Orde Gevraagd' waarin hij schrijft over de positieve beïnvloeding van de groep.

